BINNENVAARTMUSEUM

Collectieplan 2021-2025

Stichting Maas Binnenvaartmuseum Maasbracht
Havenstraat 12
6021 CR MAASBRACHT
info@maas-binnenvaartmuseum.nl
www.maas-binnenvaartmuseum.nl
0475-465873

Inleiding

Het Maas Binnenvaartmuseum bevindt zich in een fase van consolideren. In zijn vijfendertigjarig bestaan heeft het museum een collectie bijeengebracht rond een steeds meer aangescherpt aandachtsgebied. Met deze collectie is het museum een aantal keren verhuisd, maar kan het nu wat huisvesting betreft spreken van een solide basis.

De komende periode van vijf jaar wil het museum vooral gebruiken om hetgeen verzameld is steviger onder de loep te nemen. Verzamelen of afstoten zijn niet uitgesloten, maar hebben geen prioriteit. Mogelijk dat aan het einde van deze planperiode er duidelijke wensen zijn ten aanzien van verwerven en afstoten van collectiestukken. Maar het is noodzakelijk eerst te weten wat er met de huidige collectie allemaal gedaan en verteld kan worden om te kunnen bepalen wat erbij moet of wat weg kan.

Tegelijkertijd wil het museum de kans grijpen om de stap te maken naar een professionele werkwijze. De gegevens over de collectie zijn er globaal, maar een goede database kan ervoor zorgen dat deze informatie beter beheerd en gebruikt kan worden. Onderzoek naar de herkomst, naar het gebruik en naar andere informatie over objecten en collecties maakt ze beter inzetbaar bij het vertellen van verhalen en doet ze daardoor voor het museum in waarde toenemen.

De publieksfunctie van het museum heeft met de verhuizing, de herinrichting en de verbetering van de toegankelijkheid recent een sprong vooruit kunnen maken. Het Maas Binnenvaartmuseum wil met dit collectieplan een sprong maken door de kwaliteit te optimaliseren van de collectie en het beheer ervan.

Collectiegeschiedenis

Het ontstaan van het museum hangt nauw samen met de voor Maasbracht belangrijke ontwikkelingen en gebeurtenissen in de 20e eeuw. Deze geschiedenis is als volgt kort te schetsen.

De Maas is vanuit het noorden bevaarbaar tot aan Maasbracht. Als er door de sterke opkomst van de mijnindustrie in Zuid-Limburg behoefte is aan een haven voor de afvoer van de steenkool, wordt Maasbracht van agrarische gemeenschap een belangrijke havenplaats. Met de aanleg van het Julianakanaal verliest Maasbracht de functie als kolenoverslag, maar de sterke opkomst van de grindwinning in Midden-Limburg betekent nieuwe handel.

Een belangrijke gebeurtenis voor de binnenvaart in Maasbracht is de scheepsramp van 1944. Hierbij worden 240 binnenvaartschapen in de haven tot zinken gebracht. Deze ramp leidt tot op opkomst van scheepsberging en -reparatiebedrijven en heeft ook een grote invloed op de Maasbrachtse gemeenschap doordat de getroffen schippers door de lokale bevolking worden opgevangen.

In 1985 wordt de Stichting Scheepvaartmuseum Maasbracht opgericht. Het aandachtsgebied is dan omschreven als de historische, economische en sociaal-culturele waarden van de scheepvaart en van Maasbracht als scheepvaartcentrum. Het museum opent als Scheepvaartmuseum Maasbracht in 1990.

In 2015 wordt de naam van het museum gewijzigd in Maas Binnenvaartmuseum. Het aandachtsgebied wijzigt enigszins; naast de scheepvaart wordt ook de baggerindustrie c.q. de grindwinning opgenomen en geografisch wordt het aandachtsgebied beperkt tot Limburg.

In 2019 is de museumpresentatie uitgebreid met aandacht voor de achtergronden van de grindwinning in het Limburgse Maasgebied.

Indeling in deelcollecties

1. Scheeps- en andere modellen
   Deze collectie bestaat vooral uit modellen van schepen voor de binnenvaart. Verder modellen van installaties en complexen zoals sluizen en droogdokken. (140 Objecten)

2. Instrumenten, gereedschappen en technische apparaten
   Deze collectie omvat vooral navigatie-instrumenten, scheepsbouw- en reparatiegereedschap, scheepsverlichting, stuurwielen e.d., en specifieke voorwerpen voor het huishouden aan boord. (352 Objecten).

3. Cartografie
   Een verzameling kaarten met vaarwegen. Het accent ligt op kaarten van de Maas, het Julianakanaal en andere vaarwegen in de regio. Voor een beeld van de reikwijdte van de binnenvaart zijn er ook nationale en internationale kaarten in de collectie opgenomen. (25 Objecten).

4. Technische tekeningen
   Een verzameling bouwtekeningen van schepen en scheepsonderdelen, vooral van binnenvaartschepen. (23 Objecten).

5. Schilderijen, tekeningen en prenten
   Deze collectie omvat vooral afbeeldingen van schepen en enkele afbeeldingen van havens e.d. (30 Objecten)

6. Foto’s
   Een collectie originele fotoafdrukken en gereproduceerde foto’s van de binnenvaart in Maasbracht en de regio. (135 Objecten)

7. Documenten
   Deze collectie omvat documenten die met de binnenvaart te maken hebben, zoals vrachtbrieven en uit drukwerk zoals reclame-uitingen en cursusboekjes. (20 Objecten).

8. Geologische/ Natuurlijke historie
   Gesteenten en vondsten uit het Limburgse stroomgebied van de Maas uit verschillende geologische perioden. (14 Objecten)

De collectie als geheel omvat momenteel 739 objecten. Verder beheert het museum een collectie boeken (561) en audiovisuele media (69), die in eerste instantie als documentaire collectie wordt beschouwd.

Collectiewaardering

Het Maas Binnenvaartmuseum is een thematisch museum; het vertelt het verhaal van Maasbracht en de binnenvaart in de 20e eeuw. Dit is een historisch en een technisch verhaal. De collectie wordt ingezet om deze verhalen te vertellen op een aanschouwelijke manier.

Voor de waardering van de collectie is het van belang of er een link is tussen het object en de geschiedenis van de binnenvaart in Maasbracht. Daarnaast, maar iets minder hoog in waardering, zijn objecten belangrijk die als voorbeeld kunnen dienen voor de binnenvaart in Maasbracht. Andere waarden, zoals bijvoorbeeld attractiewaarde, spelen ook een rol, maar een ondergeschikte.

Bij het technische verhaal is de band met Maasbracht minder van belang. Onderwerpen als kanalisatie en de werking van sluizen kunnen wel gekoppeld worden aan Maasbracht en de regio, maar onderwerpen als aandrijving, navigatie, (scheep-)communicatie e.d. zijn algemener.

De thema's in de huidige museumpresentatie zijn:

- De Maas
- Het Julianakanaal
- De haven van Maasbracht
- Sluizen
- Leven en leren aan boord
- Het Schepenkerkhof
- Scheepswerven
- Van trekvaart naar duwvaart
- Grindwinning

Onderzoek van de huidige collectie kan de betekenis en waarde verder doen toenemen (zie onderzoek).

Kerncollectie

De collectie scheeps- en andere modellen is een belangrijke collectie. Een aantal modellen is direct met Maasbracht verbonden. Een topstuk is het model van de zogenaamde kolentip, die bepalend is geweest in de ontwikkeling en het aanzicht van Maasbracht. Een ander zeer belangrijk object is de verbeelding van het zogenaamde scheepskerkhof van 1944. Deze gebeurtenis heeft veel invloed gehad op de economische en sociaal-maatschappelijk ontwikkeling van Maasbracht. Veel modellen zijn gemaakt naar schepen die in Maasbracht gevaren hebben: binnenvaartschepen, baggerschepen, maar ook een schoolschip of een zogenaamde parlevinker of een bunkerschip. Modellen van sluizen en scheepswerven, soms met bewegende delen, vertellen hoe deze werken. De collectie scheeps- en andere modellen is in omvang en betekenis, en zeker ook in aantrekkelijkheid als kerncollectie aan te merken.

	Aantal objecten	Eigendom	Bruikleen	Onbekend
Scheeps- en andere modellen	140	64%	36%	0%
Instrumenten, gereedschappen en technische apparaten	352	80%	20%	0%
Cartografie	25	72%	28%	0%
Technische tekeningen	23	87%	0%	13%
Schilderijen, tekeningen en prenten	30	97%	3%	0%
Foto's	135	87%	10%	3%
Documenten	20	95%	5%	0%
Geologie/ Natuurlijke historie	14	0%	100%	0%

Positionering

Door de lokaal gebonden en thematische focus is het museum onderscheidend. Andere musea in de fusiegemeente Maasgouw richten zich elk op hun eigen specifieke verhaal. Het museum in Stevensweert richt zich op de eigen geschiedenis als vestingstad en het museum in Thorn op de eigen geschiedenis met de abdij als belangrijkste onderwerp.

Nationale musea, zoals het Maritiem Museum in Rotterdam of het Scheepvaartmuseum in Amsterdam, missen de uitgewerkte en ter plaatse vertelde link met de geschiedenis in Maasbracht.

Globaal zijn er drie doelgroepen te onderscheiden voor welke de collectie betekenis en waarde heeft:

1. Bewoners van Maasbracht en de regio. Voor hen is het museum van betekenis voor hun identiteit.
2. Toeristen uit de regio en de rest van het land. Voor hen is het museum van betekenis omdat het hen vertelt over wat zij ter plaatse zien.
3. Leerlingen uit Maasbracht en de regio. Voor hen is onder andere van belang dat het museum geschiedenis en techniek uit de schoolboekjes naar de eigen omgeving haalt en op henzelf betrekt.

Verzamelen

Het museum voert tot nu toe een passief verzamelbeleid. Aanwinsten worden vooral bepaald door objecten of collecties die worden aangeboden. Het besluit tot aanvaarding van een schenking of tot aankoop ligt bij het bestuur, die het aangebodene toets aan het verzamelbeleid.

Het kader van het verzamelbeleid wordt bepaald door het doel en de missie van het museum. Daarnaast is het van belang goed zicht te hebben op wat er al in de collectie aanwezig is. Zo kan bepaald worden of het aangebodene hierop een goede aanvulling is of kwaliteitsverbetering kan betekenen.

Het museum komt na 35 jaar in een fase dat het kritischer wil zijn op het punt van verzamelen. De focus is in de afgelopen jaren aangescherpt en de opgedane kennis en ervaring maken een strengere keuze bij het accepteren van schenkingen beter te onderbouwen. Op dit punt moet de procedure bij het aannemen van objecten helderder gemaakt en gecommuniceerd worden.

Er worden op dit moment geen belangrijke lacunes in de collectie gesignaleerd. Kwaliteitsverbetering is vooral te behalen door de huidige collectie te beschrijven, te onderzoeken en te ontsluiten en daarmee de potentie en waarde van de collectie te verhogen.

Actiepunten:

- Verbeteren procedure bij aanbieding van objecten of collecties (administratieve procedure, onderbouwing en besluitvorming, voorwaarden, communicatie)
- Nader onderzoek naar verwerving van objecten.

Selecteren en afstoten

Het spreekt bijna vanzelf dat er in de afgelopen 35 jaar ook objecten in de collectie zijn opgenomen die buiten de huidige aangescherpte focus vallen, bijvoorbeeld modellen, instrumenten en kaarten die met de zeevaart van doen hebben.

De vraag rijst of deze objecten als overbodig beschouwd moeten worden en genomineerd moeten worden voor afstoting. Tot op zekere hoogte kunnen ze mogelijk een waarde vertegenwoordigen in het kader bijvoorbeeld een ruimere context van tijdelijke tentoonstellingen of in het kader van bruikleenverkeer.

De voorwaarde om tot eventuele afstoting te komen is een goed zicht op de collectie als geheel en van een eventuele rol daarin van betreffende objecten in het bijzonder. Ook moet uiteraard duidelijk zijn of er afspraken en voorwaarden zijn die afstoten belemmeren.

Wanneer afstoten daadwerkelijk aan de orde komt wordt gehandeld volgens de Leidraad voor het afstoten van museale objecten (LAMO).

Collectieregistratie en -documentatie

Het Maas Binnenvaartmuseum beheert de informatie over de collectie op dit moment in de vorm van een Excelbestand. De basisgegevens zijn hierin opgeslagen en toegankelijk, zoals objectnummer, objectnaam, aantal onderdelen, korte beschrijving, wijze van verwerven, verworven van, datum van verwerven en standplaats.

Op het punt van de verwerving is de informatie niet compleet of is deze onbekend. Het museum gaat deze informatie zoveel mogelijk proberen te achterhalen. Door de verhuizing en herinrichting zijn ook de wijzigingen in standplaats niet geheel bijgewerkt. Ook hieraan wordt prioriteit gegeven. Met het digitaal fotograferen van de collectie is een begin gemaakt.

Om meer ruimte te krijgen op informatie over de collectie op een gestructureerde manier vast te leggen en het zoeken en gebruiken te verbeteren wil het museum een digitaal collectieregistratiesysteem gaan gebruiken. De basisgegevens kunnen middels conversie obergenomen worden in dit nieuwe systeem. Bovendien kunnen foto's en documentatie direct gekoppeld worden aan de andere objectinformatie. Voor dit systeem wordt op dit moment bekeken welke het best past (Axiell Collections Cloud of Memorix Maior) *.

Een training in de omgang met dit systeem en bijvoorbeeld het kiezen van trefwoorden en hierin een hiërarchie aanbrengen is daarbij zinvol. Het Maritiem Museum in Rotterdam gebruikt hiervoor www.maritiemdigitaal.nl en heeft aangeboden te ondersteunen.

Objectinformatie is via een objectnummer gekoppeld aan het object. Deze nummering is niet in alle gevallen duurzaam of er onlosmakelijk mee verbonden. Waar nieuwe objectnummers worden aangebracht dienen deze reversibel te zijn (te verwijderen zonder schade aan het object), maar ook voor tientallen jaren lees- en vindbaar te zijn.

- Vastleggen van nog niet geregistreerde standplaatsen (ca. 375 objecten/ ca. 50%)
- Onderzoek naar niet geregistreerde verwervingen (ca. 160 objecten/ ca. 20%)
- Investering in collectieregistratiesysteem en cursussen medewerkers
- Voltooien fotograferen collectie
- Verduurzamen nummering op objecten

* Op dit moment wordt vanuit het Huis voor de Kunsten Limburg gekeken of er voldoende interesse en bereidheid tot deelname is om op te starten met een begeleide introductie en ondersteuning van het werken met Memorix Maior, naar voorbeeld van Brabant (Brabant Cloud). Het Maas Binnenvaartmuseum is hierin zeer geïnteresseerd.

Behoud collectie

Het behoud van de collectie wordt gewaarborgd door rekening te houden met klimaat en licht, stof en veiligheid.

Het museumgebouw wordt verwarmd met een centrale verwarming met radiatoren. De instelling van deze verwarming is zodanig dat er een verschil is tussen dag- en nachttemperatuur c.q. openings- en sluitingstijden, van 5 graden Celsius (16-21 graden Celsius). Verder is ervoor gezorgd dat er direct boven, naast of voor de radiatoren geen museumobjecten zijn geplaatst.

Er is een airconditioning aanwezig, die incidenteel in de zomer gebruikt wordt en de temperatuur en relatieve vochtigheid kan beperken indien gewenst.

Om tot een meer precieze en continue monitoring van de temperatuur en de relatieve vochtigheid te komen worden enkele dataloggers aangeschaft.

- Aanschaf dataloggers voor expositieruimten en depotruimten (4 stuks, datalogger Testo 160, € 209,-).

Op twee plaatsen is sprake van daglicht op museumobjecten. Aan de voorzijde van het gebouw bevindt zich een etalage waarin scheepsmodellen worden getoond. Vanwege de gevoeligheid van deze modellen (beschilderd hout), moeten deze regelmatig gewisseld worden. Het advies is om dit minimaal driemaal per jaar te doen.

Aan de achterzijde van het gebouw is er daglichtintreding op museumobjecten. De Uv-straling wordt tegengehouden door het kunststof afdak van de binnenplaats. Met name zeer hoog gevoelige objecten dienen hier niet permanent geëxposeerd te worden.

Wanneer objecten door hun plaatsing meer licht krijgen of wanneer er vanwege behoefte aan meer zicht op details of meer contrast, ook meer licht wenselijk is, wordt de belichtingsduur aangepast. Dit gebeurt door het regelmatig wisselen van de objecten. Globaal kan hierbij worden uitgegaan dat een verdubbeling van de hoeveelheid licht gecompenseerd wordt met een halvering van de belichtingsduur, een verdrievoudiging met het terugbrengen naar één derde van de belichtingsduur enz.

Het materiaal speelt bij het besluit over de geaccepteerde hoeveelheid licht ook een rol: hoog gevoelig zijn gekleurde werken op papier (bijv. aquarellen, gekleurde prenten) en gekleurd textiel (bijv. vlaggen). Gevoelig zijn foto’s, schilderijen, (beschilderd) hout en textiel. Niet gevoelig zijn email, glas, aardewerk, metaal en steen.

- Scheepsmodellen in etalage minimaal driemaal per jaar wisselen met andere objecten
- Kaart Zuiderzee verplaatsen of belichtingsduur beperken door maximaal vier maanden per jaar te exposeren.

Kunstmatige verlichting van museumobjecten gebeurt met ledspots. Deze hebben een zeer geringe Uv-straling en geven ook zeer weinig warmte af. Bij hoog gevoelige en gevoelige materialen kan de lichtsterkte op verschillende manieren aangepast worden: vervanging van de lamp door een lamp met een lagere lichtsterkte of anders richten van de lichtbundel (indirect of langs het object).

- Aanpassing licht bij aquarel stoomsleepschip
- Aanpassing licht bij oude kaart Maas

Met name in de depots kunnen de voorwerpen het best afgedekt worden tegen neerdalend stof.

- Scheepsmodellen en rekken met gereedschappen afdekken met katoenen doeken

De veiligheid van objecten wordt gewaarborgd door voorzieningen en maatregelen tegen brand en diefstal. Er zijn brandmelders met een directe doormelding naar de brandweer en er zijn brandblusapparaten aanwezig. Er is een alarminstallatie om inbraak te signaleren met een doormelding naar een meldkamer. Tijdens openingsuren zijn de voor diefstal of beschadiging gevoelige objecten beschermd in afgesloten vitrines. Ter aanvulling wordt de aanschaf van enkele beveiligingscamera’s overwogen.

Onderzoek

Het onderzoek naar de collectie richt zich de komende periode op de volgende punten:

Waar het nieuw te verwerven objecten of collecties betreft worden minimaal onderstaande gegevens vastgelegd. Naast de formele gegevens over aanbieder en voorwaarden ook zoveel mogelijk contextinformatie over vervaardiging en gebruik van het object of de collectie.

- Volgnummer
- Naam, adres en telefoonnummer van de huidige eigenaar (en aanbieder, indien verschillend). Let hierbij op de Wet op de bescherming van persoonsgegevens
- Datum van binnenkomst
- Een korte beschrijving van toestand en compleetheid van de objecten (identificeer de samengestelde delen van objecten die er als één geheel uitzien)
- Een korte beschrijving van de objecten, ook eventuele informatie betreffende vervaardiging en gebruik
- Reden van binnenkomst
- Wijze van binnenkomst
- Aantal in bewaring gegeven objecten
- Voorschriften opgelegd door de eigenaar (of aanbieder), waaronder afspraken voor de teruggave en de vertrouwelijkheid van de informatie die aan het museum wordt verstrekt
- Overeengekomen datum van teruggave
- Handtekening van de eigenaar (of van de aanbieder indien niet dezelfde)
- Naam en handtekening van de museummedewerker die het object in ontvangst neemt
- Verzekeringsgegevens (inclusief de van tevoren overeengekomen waarde)
- Een toelichting over het verpakkingsmateriaal (kan deel uitmaken van het object)
- Bijkomende informatie over het object: toelichting op de risico's, bijvoorbeeld van kwetsbaarheid; van toepassing zijnde rechten, bijvoorbeeld auteursrecht; de vraagprijs, indien het object te koop wordt aangeboden.

De bestaande collectie behoeft onderzoek voor wat betreft herkomst en context. Deze informatie voegt betekenis en daarmee waarde toe aan de objecten en maakt ze breder inzetbaar.

> Scheepsmodellen verbeelden een bepaald type schip en kunnen ingezet worden in een presentatie over de ontwikkeling van de scheepsbouw. Als bekend is dat het model afkomstig is uit de ontwerpafdeling van een rederij of dat het gebruikt is als instructiemodel in het onderwijs of dat een gepensioneerde schipper het gemaakt heeft voor de sier en ter herinnering, dan zijn er veel meer verhalen te vertellen.

Het museum werkt met een groot team van vrijwilligers. Het zijn mensen die een grote affiniteit met het thema van het museum hebben en in veel gevallen zijn het mensen die gewerkt hebben als schipper. Hierdoor is er veel kennis en ervaring in huis op het gebied van de binnenvaart. De onderlinge uitwisseling heeft hierop bovendien een versterkend effect. De vrijwilligers zijn in veel gevallen ook woonachtig in Maasbracht en kennen de lokale geschiedenis voor een deel uit eerste hand of uit overlevering. Het thema van het museum speelt immers in de 20e eeuw. Voor zover de kennis niet in huis is, kan een beroep gedaan worden op de Maasbrachtse gemeenschap, waarin het museum geworteld is.

Recent is een samenwerkingsproject opgestart met de lokale heemkundevereniging 'Maasbracht in beelden' om de fotocollectie te digitaliseren en te beschrijven.

Recent is de museumpresentatie opnieuw ingericht, waarbij gebruik is gemaakt van externe medewerking met museumervaring.

Het Maas Binnenvaartmuseum heeft en bibliotheek opgebouwd van meer dan 500 publicaties en andere media over het aandachtsgebied. Hiermee is een basis gelegd voor nader onderzoek naar deelthema's, bijvoorbeeld om tijdelijke tentoonstellingen te maken. Deze boekenverzameling kan ook een belangrijke functie vervullen bij het beschrijven van objecten of collecties.

Het 20e -eeuwse thema van het museum leent zich ook voor het opzetten van oral history projecten. Het is bijvoorbeeld nog mogelijk om ooggetuigen van de scheepsramp in Maasbracht (1944) te interviewen.

De worteling in de Maasbrachtse gemeenschap is waardevol bij de uitwerking van de thema's van het museum, de identificatie van objecten of foto's en de persoonlijke ervaringen. De communicatie kan verlopen via lokale bladen en sociale media en zorgt bovendien voor bekendheid, betrokkenheid en draagvlak.